TENDINȚE PRIVIND MODIFICAREA CONCEPȚIEI CLASICE A SEPARAȚIEI PUTERII DE STAT

TRENDS OF CHANGING THE CLASSICAL CONCEPTION OF THE SEPARATION OF STATE POWER

Ion JECEV, ORCID: 0000-0002-4300-1674
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 342.33
e-mail:intercom_exim@mail.ru

Timp de 3000 de ani teoria separaţiei puterilor s-a perfecţionat şi s-a îmbogăţit cu multiple forme ale democraţiei în diferite state. Iar prezentarea succintă a teoriei separaţiei puterilor în stat demonstrează o anumită elasticitate a conceptului de „putere”. Rezultă apoi că tendinţa instaurării statului de drept şi a democraţiei a implicat şi implică mereu căutări permanente de teorii adecvate, iar teoria separaţiei puterilor este una dintre acestea.

Într-o asemenea viziune ştiinţifică, se impun câteva precizări privind organizarea statală a puterii, ca schemă teoretică. Astfel, după cum menţionează autorul Pimentel, în actualitate discuţiile se poartă nu asupra principiului, ci asupra modului de organizare a puterilor. Puterea de stat se deplasează între trecut şi viitor, pentru că, asigurând continuitatea, trebuie să respecte legi vechi, dar şi să adopte legi noi impuse de voinţa generală, deoarece dinamica vieţii sociale dictează modificări ale câmpului normativ, iar între aceste momente (trecut şi viitor) se află cetăţeanul [17, p.126].

Este general admis că statul, ca entitate politico-juridică şi structură socială, are de îndeplinit mai multe funcţii, trei dintre acestea fiind principale: funcţia legislativă, funcţia executivă, funcţia jurisdicţională. Iar pentru exercitarea fiecărei dintre aceste funcţii există, respectiv, o anumită ramură a puterii: legislativă (care este şi reprezentativă), executivă şi judecătorească care este încredinţată unor autorităţi distincte [4, p.178-179], astfel menţionându-se cele trei ramuri ale puterii de stat. Realitatea efectivă a acestor deziderate se concretizează în principiul separaţiei puterilor în stat, consfinţit ca un principiu fundamental în Constituţie.

Deşi deseori se afirmă că este vorba de funcţii, împuterniciri, autorităţi se discută numărul puterilor [3, p.18]. Încă B.Constant clasifica puterile statului în cinci ramuri: Puterea regelui; Puterea executivă a miniştrilor; Puterea permanentă a Camerei nobililor; Puterea Camerei elective ce reprezintă opinia publică; Puterea judecătorească [16, p.171-179].

În diferite lucrări se diferenţiază de la trei până la şapte ramuri ale puterii. Cu toate acestea, se constată că în doctrinele clasice nu totdeauna atestăm prezenta celor trei puteri (legislativă, executivă şi judecătorească), deoarece puterea judecătorească nu întotdeauna era diferenţiată ca o putere aparte, alături de puterea legislativă şi cea executivă. Diferenţierea puterii judecătoreşti ca putere separată s-a realizat mai târziu [5, p.14].

Se afirmă câte odată că de rând cu cele trei puteri există şi instituţia şefului statului (preşedinte în cadrul republicii, monarh în cadrul monarhiei constituţionale), aceasta este considerată a patra putere [11, p.126]. Iar unii doctrinari afirmă că în cadrul Federaţiei Ruse puterea preşedintelui este independentă şi este prezentă alături de puterea legislativă, executivă şi cea judecătorească. În acest sens, autorul A.Nozdraciov menţionează: „... este întemeiată afirmaţia precum că Preşedintele deţine atribuţii ale puterii executive, dar nu face parte din aceasta". Autorul, continuă ideea prin analogia: „arbitrul nu este jucător în teren, dar nici nu se află după linia de demarcare" [10, p.14].

Autorii unor constituţii au considerat că separaţia celor trei ramuri ale puterii de stat nu reflectă totalmente realitatea. Astfel unele constituţii a statelor Americii Latine (Niagara, anul 1987; Brazilia, anul 1988; Columbia, anul 1991 şi altele) pornesc de la existenţa a patru puteri, suplimentar evidenţiind şi puterea electorală. Despre existenţa şi a celei de a patra puteri – puterea constitutiantă, vorbesc specialiştii francezi ce se ocupă cu politologia comparată – J.Blanch, F.M. Virie şi F.Vaghi. Această ramură a puterii este înţeleasă, mai întâi de toate, ca o împuternicire pentru stabilirea bazelor constituţionale ale organizării sociale şi de stat pe calea referendumului, hotărârilor adunărilor constituante, parlamentului. Despre existenţa puterii constituante ca ramură a puterii de stat menţionează şi D.Iu. Şapsugov, subliniind că „puterea constituantă de stat în ultimele decenii a căpătat din nou o actualitate politico-practică în legătură cu criza puterii, apărute într-un şir de state ale lumii contemporane" [14, p.57].

Se vorbeşte uneori şi despre alte puteri ca, de exemplu: puterea administrativă, prin care se are în vedere puterea poporului de a administra treburile statului nemijlocit sau prin adunări constituante să adopte constituţia; puterea de control, care se manifestă prin puterea unui singur partid de a guverna; puterea informaţională (mijloacele de informare în masă), ca o putere ce formează opinia publică [1, p.81]. Autorul rus A.B. Vengherov susţine că în cadrul statului de drept trebuie să existe şi a patra putere – puterea informaţională [8, p.615].

În acest sens, R.F. Abdeev, de asemenea, dezvoltă punctul de vedere privind necesitatea analizării puterii informaţionale ca una din cele cinci ramuri ale puterii de stat. Alături de puterea informaţională şi cele trei puteri tradiţionale (legislativă, executivă şi judecătorească, autorul propune de analizat în calitate de a cincea ramură a puterii de stat – puterea intelectului. În opinia acestuia, puterea informaţională şi puterea intelectului trebuie să fie recunoscute de către celelalte puteri) [6, p.96]. Împotriva calificării puterii informaţionale în calitate de ramură a puterii de stat se pronunţă L.S. Mamut, în opinia căruia este dubios de a ataşa atribuţii statal-juridice mijloacelor de informare în masă [9, p.11-12].

Cele menţionate nu sunt decât nişte derivate şi comprimate ale puterii de stat, văzută aşa cum s-a afirmat la doctrina clasică (putere legislativă, executivă şi judecătorească). Invocarea prerogativelor unei astfel de puteri ca, de exemplu, mijloacele de informare în masă (puterea „a patra" – presa) nu are niciun fundament sociopolitic sau juridic, nu derivă nici din suveranitatea naţională şi nici din exercitarea acestuia şi este dovada unei lipse de cunoştinţe elementare despre putere şi despre atributele sale.

Din aceste considerente, în caz că se invocă argumentele de genul asigurarea realizării prerogativelor celei de-a patra puteri de stat, este necesară o intervenţie promptă care ar curma din start orice manifestare nefondată ştiinţific şi adesea rezultată din incompetenţă şi ambiţii nerealizate. Aceasta însă nu diminuează nicidecum rolul mijloacelor de informare în masă, care este enorm în condiţiile edificării unui stat de drept, deoarece datorită mijloacelor de informare poporul îşi formează impresie despre activitatea puterilor în stat. Mai mult decât atât, autoritatea unui stat depinde de felul în care oamenii cunosc problemele cu care se confruntă acesta, măsurile ce se întreprind în vederea soluţionării lor etc. Un stat este puternic, doar atunci când poporul cunoaşte realitatea, poate vorbi liber despre orice aspect al ei şi poate face totul în baza convingerilor sale [1, p.81].

Tendinţa de modificare a concepţiei separaţiei puterilor tinzând spre mărirea numărului ramurilor puterii de stat, dând exemple de diferite state nu este întâmplătoare, afirmă V.E. Cirkin [13, p.80-81]. Complexitatea vieţii publice poate aduce şi a adus în discuţie chestiunea numărului de puteri, dar mărirea infinită a puterilor ce sunt prezente în cadrul statului nu este o soluţie în situaţia creată.

Constatăm că în doctrina juridică sunt prezente opinii conform cărora principiul separaţiei puterilor a fost supus criticilor. Astfel Ion Deleanu susţine ideea că „separaţia puterilor în stat” contravine principiului indivizibilităţii suveranităţii, căci, admiţând existenţa mai multor „puteri”, distincte şi independente, ar trebui să recunoaştem şi posibilitatea constituirii unor „co-părţi” de suveranitate ce ar urma să se atribuie fiecăreia dintre puteri [2, p.49].

Cu toate acestea, concluzionăm că la etapa contemporană de dezvoltare a societăţii principiul separării puterilor este caracteristic pentru toate statele democratice [7, p.230], iar separaţia şi colaborarea puterilor ca principiu al tehnicii constituţionale e destinat de a evita abuzul de putere şi apariţia unui regim totalitar [12, p.84], fiind o garanţie contra despotismului şi tiraniei [15, p.105].

Referinţe:

1. ARSENI, Al. ş.a. *Constituţia Republicii Moldova: comentată articol cu articol*. Vol.I. Chişinău: Civitas, 2000. 176 p.
2. DELEANU, I. *Instituţii şi proceduri constituţionale: în dreptul român şi în dreptul comparat.* Bucureşti: C.H. BECK, 2006. 922 p.
3. MURARU, I., TĂNĂSESCU, E.-S. *Drept constituţional şi instituţii politice*. Vol. II. Bucureşti: All Beck, 2003. 300 p.
4. NEGRU, B., NEGRU, A. *Teoria generală a dreptului şi statului*. Chişinău: Bons Offices, 2006. 520 p.
5. АБАШИМАДЗЕ, В. *Учения о разделение государственной власти и его критика.* Тбилиси: Сабчота Сакартвело, 1972. 51 с.
6. АБДЕЕВ, Р. *Философия информационной цивилизации*. Москва: ВЛАДОС, 1994. 336 с.

7. АНДРОНИК, Н. ИВАНОВ, В.М., ТАТАР, Г.В. *Государственный суверенитет Республики Молдова.* Кишинэу: Издат. центр ULIM, 2000. 452 с.
8. ВЕНГЕРОВ, А. *Теория государства и права.* Ч. 2. Теория права. Т.1. Москва: Юристъ, 1996. 168 с.
9. МАМУТ, Л. Метаморфозы восприятия государства. В: *Проблемы ценностного подхода в праве: традиции и обновление.* Москва, 1996, сс.56-67.
10. НАЗДРАЧЕВ, А. Основные характеристики испольнительной власти по Конституции Российской Федерации 1993 года. В: *Государство и право*, 1996, №1, сс.12-22.
11. ФЕДОРОВ, Г. *Теория государства и права.* Кишинэу: Reclama, 2004. 569 с.
12. ХРОПАНЮК, В. *Теория государства и права*. Москва: Дабахов, Ткачев, Димов, 1995. 384 с.
13. ЧИРКИН, В. *Основы сравнительного государствоведения.* Москва: Издательский дом «Артикул», 1997. 352 с.
14. ШАПСУГОВ, Д. *Теория права и государства*. Ростов-на-Дону: Эверест, 2003. 112 с.
15. BURDEAU, G., HAMON, Fr., TROPER, M. *Droit constitutionnel.* Paris: L.C.D.J., 1993. 782 p.
16. CONSTANT de REBEQUE, Henri Benjamin, PAGES, J-P. *Cours de politique constitutionnelle.* Paris: Nabu Press, 2010. 670 p.
17. PIMENTEL, C.-M. Le sanctuaire vide: la séparation des pouvoirs comme superstition juridique. En: *Pouvoirs, revue française d'études constitutionnelles et politiques*. 2002, no.102, pp. 119-131.